אלגברה מופשטת 2 – תרגיל בית 10

מתרגלים: ד"ר אפי כהן ואדם צ'פמן.

שאלה 1

בכל אחד מן המקרים הבאים הגדר את הכפל בסקלר ובדוק שמתקבל מודול מעל החוג המתאים.

א. מרחב וקטורי V מעל שדה F.

ב. אוסף הוקטורים R^n מעל החוג R.

ג. חבורה אבלית A מעל החוג Z, עם הפעולה $n\cdot a = a+...+a$.

ד. חוג מנה R/I מעל R.

פתרון

א. על פי הגדרת מרחב וקטורי V היא חבורה אבילית ושדה F הוא בפרט חוג.
במרחב וקטורי מוגדר כפל בסקלר נגדיר את הכפל בסקלר כפי שהוא מוגדר במרחב וקטורי. כל התכונות שמתקיימות גם במודול, ולכן מתקבל מודול מעל F.

ב. נגדיר את החיבור והכפל בסקלר ב R^n לפי רכיבים. מכיוון שחוג הוא עם פעולת החיבור הוא חבורה אבילית נקבל ש R^n חבורה אבילית. פעולת הכפל בחוג היא אסוציאטיבית, וכן מתקיים $r(a+b)=ra+rb,(r+s)a=ra+sa,1\cdot a$ מכיוון שהגדרנו את הכפל בסקלר ב R^n לפי רכיבים נקבל שכל התכונות עבור מודול מתקיימות.

ג. נתון ש A חבורה אבילית, יש להראות שגם התכונות עבור כפל בסקלר מתקיימות.

עבור $n<0, na = -a+\overset{-n}{(-a)}+...(-a)$

i. $n(a+b)=(a+b)+...+(a+b)=a+...+a+b+...+b=na+nb$ כאשר $a,b\in A, n\in\mathbb{Z}$.
השוויון השני מתקיים מכיוון ש A חבורה אבילית. יש לשים לב למקרה ש $n\le 0$.

ii. $(n+m)a = a+\overset{n}{...}+a+a\overset{m}{...}+a = na+ma$.

iii. $n(ma)=n\left(a+\overset{m}{...}+a\right)=\left(na+\overset{m}{...}+na\right)=\left(a+\overset{n}{...}+a\right)\overset{m}{+...+}\left(a\overset{n}{...}+a\right)=(nm)a$.

iv. על פי הגדרת הכפל בסקלר מתקיים $1\cdot a = a$.

ד. חוג R/I הוא חבורה אבילית עם פעולת החיבור. עבור $r\in R, s+I\in R/I$ נגדיר את פעולת הכפל ע"י $r\cdot s+I$. מכיוון ש $r,s\in R \leftarrow r\cdot s\in R$ נקבל ש $r\cdot s+I\in R/I$. התכונות לכפל בסקלר מתקיימות מיידית מהגדרת הכפל בחוג.

i.
$$r\left((s_1+I)+(s_2+I)\right)=r\left((s_1+s_2)+I\right)=r(s_1+s_2)+I=$$
$$rs_1+rs_2+I=rs_1+I+rs_2+I=r(s_1+I)+r(s_2+I).$$

ii. $(r_1+r_2)(s+I)=(r_1+r_2)s+I=r_1s+r_2s+I=r_1s+I+r_2s+I=r_1(s+I)+r_2(s+I)$.

iii. $r_1(r_2(s+I))=r_1(r_2s+I)=r_1(r_2s)+I=(r_1r_2)s+I=(r_1r_2)(s+I)$.

iv. $1\cdot(s+I)=1\cdot s+I=s+I$.

שאלה 2

אם R חוג ו M מודול מעל R/I, אז M מודול מעל R לפי הפעולה $r\cdot m=(r+I)\cdot m$.

פתרון

מכיוון ש M מודול מעל R/I אז M חבורה חיבורית אבלית. נוכיח שהתכונות עבור הכפל בסקלר מתקיימות.

א. $r\cdot(a+b)=(r+I)\cdot(a+b)=(r+I)\cdot a+(r+I)\cdot b=r\cdot a+r\cdot b$.

ב. $(r+s)\cdot a=(r+s+I)\cdot a=((r+I)+(s+I))\cdot a=(r+I)\cdot a+(s+I)\cdot a=r\cdot a+s\cdot a$.

ג. $r(sa)=r((s+I)a)=(r+I)((s+I)a)=((r+I)(s+I))a=(rs+I)a=(rs)a$.

ד. $1\cdot a=(1+I)\cdot a=a$.

שאלה 3

א. נתבונן ב R כמודול מעל עצמו. הראה שתת המודולים הם בדיוק האידיאלים השמאליים של R.

ב. החיתוך של משפחה כלשהי של תת מודולים (של מודול נתון) הוא תת מודול.

פתרון

א. נניח ש I אידיאל שמאלי של R ונוכיח ש I תת מודול של R. מכיוון ש I אידיאל שמאלי אז I תת חבורה חיבורית, וכן לכל $r\in R,x\in I$ נקבל ש $r\cdot x\in I$. פעולת הכפל בחוג היא אסוציאטיבית, וכן מתקיים $r(a+b)=ra+rb,(r+s)a=ra+sa,1\cdot a$ מכיוון ש $I\subseteq R$ התכונות עבור הכפל בסקלר מתקיימות.

ב. תהיי $\{M_i\}_{i\in I}$ משפחת של תתי מודולים של M מעול חוג R. נוכיח ש $\bigcap_{i\in I} M_i$ הוא גם תת מודול של M. מכיוון ש $\{M_i\}_{i\in I}$ משפחה של תתי מודולים של M אז היא גם משפחה של תתי חבורות של M, ולכן $\bigcap_{i\in I} M_i$ תת חבורה של M. נראה סגירות לכפל $r\in R,m\in\bigcap_{i\in I} M$. מכיוון ש $m\in\bigcap_{i\in I} M$ אז לכל $i\in I$ נקבל ש $m\in M_i$ ומכיוון ש $\{M_i\}_{i\in I}$ משפחה של תתי מודולים אז לכל $i\in I$ נקבל ש $r\cdot m\in M_i$ ועל פי הגדרת החיתוך $r\cdot m\in\bigcap_{i\in I} M$.

שאלה 4

יהיו $A,B\le M$ תת מודולים, $\varphi:M\to N$ הומומורפיזים, $K=\ker(\varphi)$.

הוכח: $\varphi(A\cap B)=\varphi(A)\cap\varphi(B)$ אם ורק אם $A\cap(B+K)\subseteq(A\cap B)+K$.

פתרון

$\Leftarrow$ נניח ש $\varphi(A\cap B)=\varphi(A)\cap\varphi(B)$ יהי $a\in A\cap(B+K)$ ז"א $a=b+k;b\in B,k\in K$

$\varphi(a)=\varphi(b+k)=\varphi(b)+\varphi(k)=\varphi(b)$ מכיוון ש $\varphi(a)=\varphi(b),a\in A,b\in B$ נקבל ש

$\varphi(a)\in\varphi(A)\cap\varphi(B)$ מהנתון ש $\varphi(A\cap B)=\varphi(A)\cap\varphi(B)$ נקבל ש $\varphi(a)\in\varphi(A\cap B)$ ז"א

קיים $y\in A\cap B$ כך ש $\varphi(y)=\varphi(a)$ כעת $0=\varphi(a-y)=\varphi(a)-\varphi(y)\leftarrow a-y\in K$ ואז

$a=y+a-y\in(A\cap B)+K$.

$\Rightarrow$ נניח ש $A\cap(B+K)\subseteq(A\cap B)+K$. מספיק להראות ש $\varphi(A)\cap\varphi(B)\subseteq\varphi(A\cap B)$ יהי $y\in\varphi(A)\cap\varphi(B)$ ז"א קיימים $a\in A,b\in B$ כך ש

$y=\varphi(a)=\varphi(b)\rightarrow\varphi(a-b)=\varphi(a)-\varphi(b)=0$ ולכן $a-b\in K$. $a=b+a-b\in B+K$, ולכן

$a \in A \cap (B+K) \subseteq (A \cap B)+K$ לכן $a = t+s; t \in A \cap B, s \in K$ כעת

$y = \varphi(a) = \varphi(t+s) = \varphi(t)+\varphi(s) = \varphi(t)$ מכיוון ש $t \in A \cap B$ נקבל ש $y \in \varphi(A \cap B)$.

שאלה 5

יהי A חוג, M מודול מעל A נוצר סופית. נסמן $L = \{x \in A : 1-x \text{ הפיך}\}$.

א. יהי I אידיאל של A המוכל ב L. הוכיחו שאם $IM = M$ אז $M = 0$. (רמז: באינדוקציה על מספר היוצרים של M.

ב. יהי U אידיאל נילפוטנטי ב A. הוכיחו ש U מוכל ב L.

פתרון

א. נתון ש M מודול מעל A נוצר סופית, ולכן קיימת קבוצה $\{m_i\}_{i=1}^{s} \subseteq M$ כך שכל איבר ב M הוא צירוף מהצורה $\sum_{i=1}^{s} a_i m_i$. נוכיח שהטענה נכונה באינדוקציה על s:

אם $s=1$: נניח ש $IM = M$. מכיוון ש $s=1$ ניתן להניח ש M נוצר ע"י $m_1 \in M$ ומכיוון ש $IM = M$ נקבל ש $m_1 \in IM$ ז"א קיימים $x \in I, n \in M$ כך ש $xn = m_1$ מכיוון ש M נוצר ע"י $m_1 \in M$ קיים $b \in A$ כך ש $n = bm_1$ ז"א $m_1 = x(bm_1) = (xb)m_1$ ולכן $m_1 = (xb)m_1 \leftarrow (1-xb)m_1 = 0$ מכיוון ש I אידיאל של A ו $x \in I$ נקבל ש $xb \in I$ נתון ש $I \subseteq L$ ולכן $1-xb$ הפיך ז"א $(1-xb)m_1 = 0 \leftarrow m_1 = 0$. M נוצר ע"י $m_1 \in M$ ז"א שאם $m \in M$ קיים $a_1 \in A$ כך ש $m = a_1 m_1$ מכיוון ש $m_1 = 0$ אז $m = 0$.

אם $s > 1$: קיימת קבוצה $\{m_i\}_{i=1}^{s} \subseteq M$ כך שכל איבר ב M הוא צירוף מהצורה $\sum_{i=1}^{s} a_i m_i$ מכיוון ש $IM = M$ נקבל ש $m_1 \in IM$ ז"א קיימים $x \in I, n \in M$ כך ש $xn = m_1$ ז"א $m_1 = x\left(\sum_{i=1}^{s} a_i m_i\right) = \sum_{i=1}^{s} x(a_i m_i) = \sum_{i=1}^{s} (xa_i) m_i$ ולכן $(1-xa_1)m_1 = \sum_{i=2}^{s} a_i m_i$ מכיוון ש I אידיאל של A ו $x \in I$ נקבל ש $xa_1 \in I$ נתון ש $I \subseteq L$ ולכן $1-xa_1$ הפיך. ז"א $m_1 = \sum_{i=2}^{s} (1-xa_1)^{-1} a_i m_i$ ולכן M נוצר, לכל היותר, ע"י $s-1$ איברים ועל פי הנחת האינדוקציה נקבל ש $M = 0$.

ב. מכיוון ש U אידיאל נילפוטנטי ב A אז לכל $x \in U$ אם $x = 0$ אז $1 = 1-x$ ואם $x \neq 0$ אז קיים $n \in \mathbb{N}$ כך ש $x^n = 0$ $1 = 1 - x^n = (1-x)(1+x+x^2+\ldots+x^{n-1})$.

<u>שאלה 6</u>

יהי R חוג קומוטטיבי, M מודול מעליו. תת מודול N של M נקרא גדול ב M (סימון $N <_e M$) אם לכל תת מודול K של M. (השונה מ $\{0\}$), $N \cap K \neq \{0\}$.

א. הוכיחו שאם $N_1, N_2 <_e M$ אז $N_1 \cap N_2 <_e M$.

ב. נגדיר $Ann(x) = \{r \in R : r \cdot x = 0\}$. הוכיחו שלכל $x, y \in M$ מתקיים $Ann(x) \cap Ann(y) \subseteq Ann(x+y)$.

ג. תהיי $A(M) := \{x \in M : Ann(x) <_e R\}$ הוכיחו ש $A(M)$ הוא תת מודול של M.

<u>פתרון</u>

א. נתון ש $N_1, N_2 <_e M$ ולכן לכל תת מודול K של M מתקיים $N_1 \cap K \neq \{0\}, N_2 \cap K \neq \{0\}$. יהי $K \neq \{0\}$ תת מודול של M.
$(N_1 \cap N_2) \cap K = N_1 \cap (N_2 \cap K)$ מכיוון ש $N_2 <_e M$ נקבל ש $N_2 \cap K \neq \{0\}$ ומכיוון ש $N_1 <_e M$ ו $N_2 \cap K \neq \{0\}$ תת מודול של M נקבל ש
$(N_1 \cap N_2) \cap K = N_1 \cap (N_2 \cap K) \neq \{0\}$.

ב. יהי $r \in Ann(x) \cap Ann(y)$ ז"א $r \cdot x = r \cdot y = 0$ ולכן $r \cdot (x+y) = r \cdot x + r \cdot y = 0 + 0 = 0$ ז"א $r \in Ann(x+y)$.

ג. תחילה נוכיח ש $A(M)$ תת חבורה של M. מכיוון ש $Ann(x) = Ann(-x)$ נקבל שאם $x \in A(M)$ אז $-x \in A(M)$. אם $x, y \in A(M)$ אז $Ann(x) <_e R, Ann(y) <_e R$ מסעיף קודם $Ann(x) \cap Ann(y) \subseteq Ann(x+y)$ ומסעיף א $Ann(x) \cap Ann(y) <_e R$ ולכן $Ann(x+y) <_e R$ ז"א $x + y \in A(M)$. נראה סגירות לכפל בסקלר: יהי $r \in R$ ויהי $x \in A(M)$. צ"ל ש $r \cdot x \in A(M)$ ז"א צ"ל ש $Ann(r \cdot x) <_e R$ יהי $K \neq \{0\}$ תת מודול של R (כמודול מעל עצמו) מכיוון ש $Ann(x) <_e R$ נקבל ש $Ann(x) \cap K \neq \{0\}$ יהי $0 \neq y \in Ann(x) \cap K$ ז"א $y \cdot x = 0$ ולכן
$0 = r \cdot (y \cdot x) = (r \cdot y) \cdot x = (y \cdot r) \cdot x = y \cdot (r \cdot x)$ ז"א $y \in Ann(r \cdot x) \cap K$ ולכן $Ann(r \cdot x) \cap K \neq \{0\}$ ואז $Ann(r \cdot x) <_e R$ כדרוש.